

I snaga i slabost su u srcima

„Šta ti misliš, Hasane, hoće li dobra dočekati ova naša lijepa Bosna?“ prekide jednu od dugih tišina sijedi starac, dubokih bora i razboritog pogleda sa velikim naočarima, koje su mu stršale na nosu, a koje je koristio samo dok je gledao u dnevne novine i dok bi igrao šah, a ako bi se kome obratio, povlačio bi ih. „Ahti, Mehaga!“ nervozno frknu krupni starac, krupnog glasa, u košulji na kockice, neskopčanoj do kraja i neproporcionalno namještenoj kragni. Držao je cigaretu u desnoj ruci i prije svake rečenice bi izvodio svoj mali ritual dubokog uvlačenja dima, osjećajući kako mu nikotian dopire i do jagodica prstiju, potom ispuhujući oblak dima koji je maglio prostor oko njega, u malim vrtlozima se penjao do stropa uvlačeći se u već začadjele zidove kafane i požutjele zavjese. Zatim bi otpio gutljaj kahve, potom izustio tek pokoju rečenicu. Nije mogao da odobri Mehmedovo svakodnevno filozofiranje o sudbini iako ga je duboko u sebi poštovao, niti je mogao pretjerano da sluša kada bi se pridružio Ahmet koji je govorio previše tačno, koji je savršeno razlikovao č od ć, koji se gotovo svakodnevno pojavljivao u ispeglanoj jednobojnoj košulji, a zimi bi preko nje uredno navlačio odgovarajući džemper. Ahmetova tačnost više nije odgovarala Hasanovom haosu, niti Mehmedova zabrinutost. Iako se činilo da se s njima ne slaže od nedavno, prošla su desetljeća. Međutim, uprkos razlikama nije prekidao srčanu vezu s ta dva starca, izbljedjelu i davno nastalu. On je volio svoje poroke, volio je svoju odanost njima i grlio ih je kao jedine prijatelje u svojim životnim nevoljama.

Nakon što se završila još jedna duga i mučna kahva za Hasana, uputio se prečicom svome domu. Na izlazu iz kafane gotovo svi odoše desno, jedino Hasan lijevo. Početak još jedne godine bio je hladan, pahulje su mu plesale pred nosom, nošene vjetrom koji mu je ledio kosti. Hitrim korakom dođe do visoke ograde, zaključane kapije. Smrznutim prstima pronađe ključeve s izlzanim kožnim privjeskom, otključa, potom se zatvori iza zidina. Začuše se koraci koji se udaljiše i sitno pucketanje pokoje smrznute grančice. Glasna škripa popratila tup udarac zatvaranja vrata, zavijuga još jedan val hladnog vjetra, a zatim nastade mukla tišina.

Na drugom kraju mahale, u kući Ahmeta Uče, što mu bi više drugo ime zbog svih generacija koje je izveo, nego zvanje. Učo se zvao iz velikog poštovanja učenika i roditelja i njihovih uspjeha. Kod njega, vladala je prijatna večernja atmosfera. Čulo se pucketanje vatre i tih zvuk sa radija u kojem je spiker ujednačenim tonom čitao vijesti iz svijeta, Ahmet je svojim toplim smješkom gledao u svoju kućnu biblioteku čitajući imena pisaca i sva sabrana djela koja je

već znao napamet ali ih je ritualno ponavljao kao neku molitvu, smiješeći se na neke naslove više i praveći grimase na neke druge. Djela koja je čitao te večeri čitao, bila su pripremljena na stolu. Jeda stara raspadnuta knjiga, stajala je sa strane, s već naznačenim poglavljem, vrištala je neku tugu u svoj toj idili.

Mehmed je sumnjičavo razgledao uređenu avliju, popravivši naočale na nosu, zatim je napravio nekoliko koraka i imaginarno popravi šahovsku figuru koja je na dvorištu stajala kao ukras, a i kao njegov svojevrsni zaštitni znak. Zadovoljno kimnu glavom kad naposljetku primijeti da se iz dimnjaka dimilo, a iz dnevne je titrala slabašna svjetlost. Krenu prema stepenicama, i prihvativši se za rukohvat pređe te tri stepenice koje su mu postale pravi izazov otkako ga je koljeno počelo sve više izdavati. Na samom ulazu se izu, zatim složi cipele i glasno lupi staklenim vratima i nakašlja se kao znak da je stigao kući.

Bila je subota i podrazumijevalo se da Nihad danas nije morao doći, ali je stari dogovor prerastao u tradiciju gotovo već cijelu godinu. Dolazio je svake subote dok bi Mehmed bio na uobičajenom poludnevnom odsustvu o čemu ga nikad nije pretjerano zapitkivao, pripremio bi čaj od lipe i naložio vatru, počevši već od oktobra i njegovim prvim oštrim hladnoćama. Namjestio šahovsku tablu s uredno poredanim figuricama, s bijelim okrenutim prema njemu. Mehmed je Nihada zvao šegrtom, koji je dolazio nekoliko puta sedmično i pomagao mu u njegovim poslovima, iako on nikada nije bio zanatlija. Nihad i sam nije shvatao čemu ga podučava, ipak su neobično voljeli društvo jedan drugoga i njihovu zajedničku šutnju u kojoj su govorili mnogo. Iako je Mehmed volio da priča, s Nihadom je imao nešto drugačiju komunikaciju već od onog dana kada su se sreli. Nije se tu imalo mnogo šta reći, prepričavao bi Mehmed u odabranoj skupini. Nihad je bio najbolji đak u gimnaziji, kada je završavao drugi razred babo mu je iznenada otišao na onaj svijet, a nedugo za njim i majka od tuge. Nihad se povukao u sebe i dalje je bio najbolji, možda čak i bolji samo bez sjaja u očima i bez radosti. Toga dana je Mehmed iskoristio sav utjecaj koji je imao da niko ne preuzme lažnu odgovornost nad dječakom, otpisao dugove i dogovorio se s njim da bude njegov šegrt za pristojnu plaću kojom će i dalje moći da plaća život. Nihad je rado dolazio na posao svakog ponedjeljka i petka koji se sastojao od gotovo neznatne brige za ovog starca, ponajviše jedne duge i prijatne šutnje uz čišćenje najrazličitijih vrsta oružja i replika od najstarije dobi. Oružje je bilo Mehmedova najveća strast, nakon šaha. Skupljao je najrazličitije oštrice iz svih

krajeva svijeta, revolvere bez funkcije imožda poneki s funkcijom. Potpuno začuđujuć arsenal koji Nihad nije mogao povezati, a svaki gotovo neupotrebljiv, ali zastrašujuće dobrog izgleda, skriveno kao da zaista ima neku svrhu. Osim Mehmedove ljubavi, nije je bilo. Opravdavalo ga njegovo najviše vojno zvanje s kojim je otišao u penziju. S vremenom i Nihad je zavolio sve što je volio Mehmed. U njemu je pronašao očinsku figuru i svakog dana bi otišao s jednom rečenicom pouke, o kojoj bi mogao razmišljati do sljedećeg puta. Jednog petka, Mehmed je zatražio od Nihada da mu dođe i sutra. I tako se razvila najmlađa tradicija, subotnjeg šaha i čaja od lipe.

Para od vrelog čaja pravolinijski se uzdizala, iako je potpuno zaboravljen stajao pri kraju stola u šoljici od keramike, njegov miris je dopirao do obojice. Potpuno tiho i mirisno davao do znanja da je prisutan i čekao je svoj moment u kojem će gutljaj po gutljaj biti otpijen. Nihadove crne oči bile su prikovane za šahovsku tablu razmišljajući o narednom potezu, iako nisu ni počeli, igra u njegovoj glavi je razrađena. Mehmed je znao da uprkos svojoj vrhunskoj vještini, Nihada nije mogao matirati u prvih nekoliko minuta i u njemu je to budilo stare, gotovo zaboravljene želje za natjecanjem. Priznao je sebi od prvog dana da je Nihad njegova mlađa verzija, tihi intelektualac, strahovite samodiscipline. Osjetio je zebnju u srcu i nesnosan strah da bi mogao biti napušten i zaboravljen u ovom sistemu koji je prezirao do srži i tako se zakleo sebi da će mu dostojanstveno pomoći da naraste, stasa i sazrije taj dječak. Sada je pred njim sjedio napola sazrio momak, iza čijeg lijepog lica u njegovoj glavi su stajale karte za bilo koji fakultet. Mehmed o tome njega nije pitao, jer je znao da će Nihad odabrati ispravno. Neobjašnjiv ponos je osjećao u grudima kada bi čuo priče o njemu, ali nije volio da ga neko povezuje s njim. „Svako bi to tako, ljudi moji.“ , nedorečeno i nevoljko bi odgovarao Mehmed kad bi ga ko god zaustavio u sokaku da mu uputi neku riječ hvale i molitve za njega, potajno pogledavši na koju stranu da li ga je neko čuo i vidio, osjetivši da mu srce zatrepti od pomisli da Nihad to slučajno čuje i da se osjeti postićenim radi njega.

„A! Uvijek isto!“ Povika samozadovoljnim smješkom Mehmed, kad vidje da Nihad prvi pomjeri pijuna za dvije kocke i otvori lovcu crno polje. „Čini ti se, Meha.“, uzvratu Nihad najhladnijim tonom kojim je mogao da kaže pritom sitno pomjerajući guste obrve ne dajući im da se razviju niti u smiješak, niti da se namrgode jer je u šahu važno da ostane pribran do kraja, jer njegov Meha nije bio jednostavan protivnik. Protivnik u šahu. Lecnuo bi se na tu riječ, jer u milisekundi bi se uvijek mogao sjetiti koliko dobra duguje ovom čovjeku koji sjedi

ispred njega. Da ga još stoput matira i onako sportski zadirkuje i ismijava, njegov Meha nije protivnik. On je saigrač. Povremeno bi mu sinulo da odavno Meha nije govorio i da nije rekao neku dubokoumnu rečenicu. Ma koliko dobra djela bila koja mu je posuđivao dobri Učo Ahmet, rečenice koje bi rekao Meha mijenjale bi poglavlja knjige. Posljednji put kada su razgovarali, Nihad se zamislio o budućnosti, visinama školarine i studentskom životu koje su pričali gotovo svi u razredu. Djeca poznatih prezimena, za koje niko nije mogao tačno definisati zbog čega su poznata i koja dobra su to oni učinili osim što su posjedovali jako mnogo novca i bili okićeni svim mogućim statusnim simbolima i zbog kojih su, reklo bi se, u gradu i postojale one trgovine skupih brendova čiji jedan komadić je koštao koliko je iznosila njegova mjesečna plata i s kojom bi zadovoljavao sve pristojne potrebe jednog momčića, uhvatio se kako je naglas iznio neke misli i strahove pred Mehmeda. On to nije prokomentarisao, Mehmed je znao o čemu govori Nihad i kakve su besmislene zebnje u njegovim mladim prsima, pa mu je samo blago rekao „Razlika između bogatog i siromašnog su samo jedan dan.“

Otkako je to čuo, Nihad je dobro shvatio da onaj koji nema ništa u jednom danu može dobiti sve, i onaj koji ima sve može da izgubi sva dobra u jednoj minuti. Malo se i pronalazio, pa je kroz nekoliko dana shvatio da je i on bio razlika između dna i visine koje je mu je sam Bog poslao u vidu njegova dobrog Mehe. U jednom danu je izgubio sve što je do tad imao, u sasvim drugom danu je dobio što do tad nije imao. Razmišljao je o tome koliko su bogatstva koja se nalaze na ovom svijetu nisu ništa drugo do prašina i da svi oni koji vrijednosti pronalaze u svojim statusnim simbolima možda nisu svjesni da to može nestati u jednom trenutku i šta je onda ono što ostane? Nihad je sam sebe zapitao, šta ostane kada je sam, bez marke ili sa njih sto u svom džepu? Ili kad ni tog džepa nema, koje su to prave vrijednosti?

Situacija na šahovskoj tabli se smjenjivala čas u njegovu, čas u Mehinu korist. Ponekad bi Nihad iznenadio Mehmeda potezom i uhvatio sebe da širom otvori oči, namjesti naočale i nakašlje se. Siguran je da mu se zjenice prošire i sve se to dogodi u jednoj sekundi, a onda ga obuzme neki neobjašnjiv ponos nimalo različit od svakog onog drugog razloga zbog kojeg je Mehmed bio ponosan na svog Nihada i tek nakon te druge sekunde uslijedilo bi razmišljanje o strategiji kako da se junački izvuče iz novonastale situacije.

Bio je taman trenutak u kojem je Mehmed krenuo da Nihada liši njegove bijele kraljice, kada je na suprotnom zidu pogledao na kazaljke velikog zidnog sata, koje su se zakovale na brojevima koje su pokazivale da je sada tačno sedam sati. Deseti je januar, sedam je sati. U

tom trenutku Meha je samo vidio kako kazaljke kucaju i nije bio svjestan ni Nihada, ni mahale, sat je kucao u njegovoj glavi su se začuli grohoti smijeha, muzike, umiljatih ženskih glasova, zatim vike i zatim tupe tišine.

U kući Ahmeta Uče sat je pokazivao sedam sati, radio je već bio isključen, a na poglavlju knjige na dvjesto trećoj stranici sasušena fleka i gotovo raspadnuta knjiga.

Iz Hasanove kuće gorki jecaji, bez suza s prigrljenim ostarjelim okvirom za fotografiju, u kojem nije bilo fotografije.

Bio je to trenutak u kojem su trojica prijatelja sudbinski povezana za jedan isti bolni trenutak, za neke davno zaboravljen, za neke ružna uspomena, a za neke rana iz koje nikad nije prestalo krvariti.

Prije skoro pola vijeka, njih trojica bili su mladi momci, ni za ženidbe ni za vojske. Svaki sa svojim željama i mladalačkim duhovima plijenili su pažnju svojom pojavom. Samo što su prije skoro pola vijeka, njih trojica, bili, njih četvorica. Nestašlucima bili su podložni njih trojica, ali četvrti od njih bio je njihov uzor, svijetla tačka cijele mahale. Nije bilo posla kojeg se nije prihvatio, a da ga nije unaprijedio, bio je tema svakog ženskog sijela u kojem bi se svaka majka potajno nadala da će njegovo srce uželjeti baš njenu kćer. Husein je bio duša mjesta, simbol snage i mladosti, dobrog srca čiju je snagu osjetilo i voljelo, i mlado i staro. Husein, Hasanov stariji brat po krvi. Brat Ahmetov i Mehmedov po ljubavi i slozi. Kada su onima kojima je to pristajalo proslavili dolazak Nove godine, vjetar je zaholujio januarskom hladnoćom, ali njihova srca zračila su toplinom, jer Husein je svojoj braći saopštio da je njegovo srce odabralo ljepoticu, kćer Selimovu. Hatidža je bila nadaleko poznata po svojoj ljepoti i dobroj porodici i mnogi su momci dolazili ne bi li je isprosilili i nudili velika bogatstva, ali dobri rahmetli Selim nije dao ruku nikome do onome koga ona sama izabere. A ona se zagleda u Huseina. Momčići nesvjesni života i odabira, samo su srcem osjetili radost svoga braata Huseina koji im je saopštio da će se uzeti u današnji dan. Krenuli su ga zadirkivati da proslave još jednom prije nego postane čovjek, a da se ostave čaja od lipe. Želeći im udovoljiti, kroz nekoliko dana pozva ih u kafanu i da će ih on uvesti među ljude ali

da moraju ga slušati i paziti na znakove, kad kaže da je gotovo, izlaze. Svi su te noći probali cigaretu po prvi put, osim Hasana koji im je prijetio i zgražao se nad duhanskim dimom, dok su ga ostali zadirkivali. Husein je u svojoj radosti glasno povikao da za dvije noći ženi lijepu Selimovu kćer, da će napraviti kuću uz očevu, na kućištu odavno predviđenom za njega, sa velikim zidovima oko nje i kapijom. Veselili su se i smijali, potom je ubrzo nastupao policijski sat i oni se razidoše kućama, sretni. Najavi momcima da se vide još sutra u sedam, a potom, neka se druže sami, zadirkivao ih je. Međutim, stradan, Huseina umjesto u sedam na dogovorenom mjestu nađoše nasmrt prebijenog i nije mu bilo spasa. Plave oči ostadoše mu otvorene željne života, željne da se nagledaju lijepu Hatidže. Željne da djecu izrode i da starost skupa dožive. Podmukloj, preranoj smrti svjedočio je tada slabašni Hasan, kojieg je Husein bacio u grmlje kada je začuo hajku. Kažu da čovjek zna kada dođe vrijeme, možda je Husein znao da je to njegov kraj i želio je da zaštiti svoga brata Hasana. Huseinov odlazak ranio je sve koji ga poznaše i svako se sa svojim bolom nosio na svoj način. Trojica dječaka tražili su utjehu i spas u vjeri i svako je snagu tražio u svome srcu. Sjećali bi se Huseinovih riječi, kako su stasavali postajali su jači osim Hasana koji je vremenom postao povučeniji i svoju tugu liječio svim porocima.

Hasan se nikada nije ni oženio, niti je u tome vidio nešto lijepo jer je znao da mu brata zbog ljubavi ubiše zavidnici i krvnici. Svoju dušu hranio je mržnjom i željom da osveti brata. Kasnije se pričalo da je Božija kazna stigla Muratove za koje se pričalo da su krivi za Huseinovu smrt, kada se devedeset druge zaratilo oni su prvi izginuli kao civili. Bog zna od čijeg metka su oni poginuli. Znali su i trojica drugova, ali osim njih niko ništa nije naslutio.

Trojica drugova su sahat vremena ošutjeli svoj ritual u sedam sati, desetog januara, svako na svoj način ne znajući za misli ovog drugog.

Ni Nihad u tom trenutku nije znao o čemu Mehmed misli, niti zbog čega mu je tako lahko nakon mukotrpane igre se izvukao nepredvidiv potez i bio je na tik da ga matira.

Mehmedu se ozari lice kao da nije vidio šahovsku ploču i u kakvom problemu se nalazi, vidje mladog i lijepog Nihada ispred sebe kako je zadubljen u igru i povremeno dižući obrve nabora mlado čelo. Vidio je dobrog mladića, spoj dobrih osobina, jedno hrabro srce pa izusti:

„I snaga i slabost su u srcima.“, zatim povuče jedinog preostalog lovca i zamisli se. Nihadu je stotinu misli prolazilo kroz glavu, nije nikada čuo o Huseinu niti se o njemu više pričalo.

Snaga i slabost srca za njega su predstavljali izazove kojima se on sada morao suočavati. Život je bio pred njim, mnogo potencijala, mnogo iskušenja. Da li će izabrati borbu sa sobom uz pomoć snage srca? Da li se utopiti u more jednakih i pasti u liniju manjeg otpora i prepustiti se slabostima svoga bića. Znao je da mu druga hipoteza ne odgovara.

Dođe mu do svijesti tabla u koju trenutno gleda i položaj figurica koje prvi put vidi. Ništa se nije moglo učiniti, pogleda u Mehmeda upitnim pogledom, blago se nasmiješivši, Mehmed ustade od stola, pa izusti:

„Pat.“

Selma Čenanović, studentica I godine Master studija Fakulteta političkih nauka u Sarajevu

Prva nagrada